

adjungi non potest substantiæ cuius forma implet totam materiæ potentiam, neque illi quæ est forma per suam essentiam, & multo minus illi cuius essentia est ipsum suum esse. Cum autem manifestum sit quod motus non potest esse ubi non est potentia ad aliud, quia motus est actus existentis in potentia; itemque manifestum sit quod malum est ipsa privatio boni; planum est quod in hoc ultimo substantiarum ordine est bonum mutabile cum permutatione mali oppositi se habens; quod in superioribus substantiarum ordinibus accidere non potest. Possidet igitur hæc substantia ultimo modo dicta sicut ultimum gradum in esse, ita ultimum gradum, in bonitate.

Inter partes etiam huius substantiæ ex materia & forma composita, bonitatis ordo invenitur. Cum enim materia sit ens in potentia secundum se considerata; forma vero sit actus ejus, substantia vero composita sit actu existens per formam; forma quidem erit secundum se bona, substantia vero composita prout actu habet formam, materia vero secundum quod est in potentia ad formam. Et licet unumquodque sit bonum in quantum est ens, non tamen oportet quod materia, quæ est ens solum in potentia, sit bona solum in potentia: ens enim absolute dicitur, bonum autem & in ordine consistit: non enim solum aliquid bonum dicitur, quia est finis, vel quia est obrinens finem; sed etiam si nondum ad finem pervenerit, dummodo sit ordinatum in finem, ex hoc ipso dicitur bonum. Materia ergo non potest simpliciter dici ens ex hoc quod est potentia ens; in quo importatur ordo ad esse, potest autem ex hoc simpliciter dici bona propter ordinem ipsum. In quo apparet quod bonum quoddammodo amplioris est ambitus quam ens: propter quod Dionysius dicit IV. cap. de div. Nomin. quod bonum se extendit ad existentia, & non existentia: nam & ipsa non existentia, scilicet materia, secundum quod intelligitur privationi subjecta, appetit bonum, scilicet esse: ex quo patet quod etiam sit bona, nihil enim appetit bonum nisi bonum. Est autem & alio modo creaturæ bonitas à bonitate divina deficiens. Nam, sicut dictum est, Deus in ipso suo esse summam perfectionem obtinet bonitatis: res autem creata suam perfectionem non possidet in uno, sed in multis: quod enim est in supremo unitum, multiplex in infimis invenitur: unde Deus secundum idem dicitur esse virtuosus, sapiens, & operans; creatura vero secundum diversa; tantoque perfecta bonitas alicujus creaturæ majorem multipliciter requirit, quanto magis à prima bonitate distans invenitur. Si vero perfectam bonitatem non possit attingere, imperfectam retinebit in paucis. Et inde est quod licet primum & summum bonum sit omnino simplex, substantiæque ei in bonitate propinquæ, sint pariter & quantum ad simplicitatem vicinæ; infimæ tamen substantiæ inveniuntur simpliciores quibusdam superioribus eis, sicut elementa animalibus & hominibus: quia non possunt pertingere ad perfectionem cognitionis, & intellectus quam consequuntur animalia, & homines. Manifestum est ergo ex dictis, quod licet Deus secundum suum simplex esse perfectam, & totam suam bonitatem habeat; creaturæ tamen ad perfectionem suæ bonitatis non pertingunt per solum suum esse, sed per plura. Unde licet quælibet earum sit bona in quantum est, non tamen potest simpliciter bona dici, si aliis careat quæ ad ipsius bonitatem requiruntur; sicut homo qui virtute spoliatus, vitiis est subjectus,

dicitur quidem bonus secundum quid; scilicet in quantum est ens, & in quantum est homo, non tamen bonus simpliciter; sed magis malus. Non igitur cuilibet creaturarum idem esse, & bonum esse simpliciter, licet quælibet earum bona sit in quantum est; Deo vero simpliciter idem esse, & esse bonum simpliciter. Si autem res quælibet tendit in divinæ bonitatis similitudinem sicut in finem; divinæ autem bonitati assimilatur aliquid quantum ad omnia quæ ad propriam pertinent bonitatem; bonitas autem rei non solum in esse suo consistit, sed in omnibus aliis quæ ad suam perfectionem requiruntur, ut ostensum est: manifestum est quod ordinatur in Deum sicut in finem, non solum secundum esse substantiale, sed etiam secundum ea quæ ei accidunt, pertinentia ad perfectionem ipsius, & etiam secundum propriam operationem; quæ etiam pertinent ad perfectionem rei.

CAPUT XXI.

Quod res intendunt assimilari Deo in hoc quod sunt cause.

EX his autem apparet quod res intendunt divinam similitudinem etiam in hoc quod sunt cause aliorum.

1. Tendit enim in divinam similitudinem res creata per suam operationem. Per suam autem operationem una res fit causa alterius. Ergo in hoc etiam res intendunt divinam similitudinem, ut sint aliis cause.

2. Adhuc. Res intendunt in Dei similitudinem, in quantum est bonus, ut supra cap. xx. dictum est. Ex bonitate autem Dei est quod aliis esse largitur, unumquodque enim agit in quantum est actu perfectum. Desiderat igitur generaliter res in hoc Deo assimilari ut sint aliorum cause.

3. Amplius. Ordo ad bonum, boni rationem habet, ut ex dictis cap. xx. est manifestum. Unumquodque autem per hoc quod est causa alterius, ordinatur ad bonum; bonum autem solum per se cognoscitur, & causatur; malum autem per accidens tantum, ut ostensum est cap. xiiii. Esse igitur aliorum causa est bonum. Secundum autem quodlibet bonum, ad quod tendit aliquid, intendit divinam similitudinem, cum quodlibet bonum creatum sit ex participatione divinæ bonitatis. Intendunt igitur res divinam similitudinem in hoc quod sint aliorum cause.

4. Item. Eiusdem rationis est quod effectus tendat in similitudinem agentis, & quod agens assimilet sibi effectum. Tendit igitur effectus in finem in quem dirigitur ab agente. Agens autem intendit sibi assimilare patiens non solum quantum ad esse ipsius, sed etiam quantum ad causalitatem. Sicut enim ab agente conferuntur effectui naturali principia per quæ subsistat, ita principia per quæ aliorum sit causa; sicut enim animal dum generatur, accipit à generante virtutem nutritivam, ita etiam virtutem generativam. Effectus igitur tendit in similitudinem agentis, ut ostensum est, non solum quantum ad speciem ipsius, sed etiam quantum ad hoc quod sit aliorum causa. Sic autem tendunt res in similitudinem Dei sicut effectus in similitudinem agentis. Intendunt igitur res naturaliter assimilari Deo in hoc quod sunt cause aliorum.

5. Præterea. Tunc maxime perfectum est unumquodque, quando potest alterum sibi simile facere. illud

illud enim perfecte lucet quod alia illuminare potest. Unumquodque autem tendens in suam perfectionem, tendit in divinam similitudinem. Per hoc igitur unumquodque tendit in divinam similitudinem quod intendit aliorum causa esse. Quia vero causa in quantum huiusmodi superior est causato, manifestum est quod tendere in divinam similitudinem per hunc modum ut sit aliorum causa, est superior perfectio in entibus.

6. Item. Prius est unumquodque in se perfectum, quam possit alterum causare, ut dictum est. Hæc igitur perfectio ultimo accidit rei ut aliorum causa existat. Cum igitur per multa tendat res creata in divinam similitudinem, hoc ultimum ei restat ut divinam similitudinem querat per hoc quod sit aliorum causa. Unde Dionysius dicit III. cap. cœl. Hierar. quod omnium divinum est Dei cooperatorem fieri, secundum quod Apostolus dicit I. Corinth. III. 9. Dei adiutores sumus.

CAPUT XXII.

Quomodo res diversimode in suos fines ordinantur.

EX præmissis autem manifestum esse potest quod ultimum per quod unaquæque res ordinatur ad finem, est ejus operatio, diversimode tamen secundum diversitatem operationis.

Nam quædam operatio est rei ut aliud moveatis, sicut calefacere, & secare. Quædam vero est operatio rei ut ab alio mota, sicut calefieri, & secari. Quædam vero operatio est perfectio operantis actu existentis in aliud transmutandum non tendens: quorum primo differunt à passione, & motu; secundo vero ab actione transmutativa exterioris materiæ. Huiusmodi autem operatio est sicut intelligere, sentire & velle. Unde manifestum est quod ea quæ moventur, vel operantur tantum, sine hoc quod moveant, vel faciant, tendunt in divinam similitudinem quantum ad hoc quod sint in se ipsis perfecta; quæ autem faciunt, & movent, in quantum huiusmodi, tendunt in divinam similitudinem in hoc quod sint aliorum cause; quæ vero per hoc quod moventur, movent, tendunt in divinam similitudinem quantum ad utrumque.

Corpora autem inferiora secundum quod moventur motibus naturalibus, considerantur ut mota tantum, non autem ut moventia nisi per accidens: accidit enim lapidi quod descendens aliquid ovians impellat: & similiter est in alteratione, & aliis moribus: unde finis motus eorum est ut consequantur divinam similitudinem quantum ad hoc quod sint in se ipsis perfecta, utpote habentia propriam formam, & propriam ubi.

Corpora vero cœlestia movent mota: unde finis motus eorum est consequi divinam similitudinem quantum ad utrumque. Quantum quidem ad propriam perfectionem, in quantum corpus cœlestis fit in aliquo ubi in actu, in quo prius erat in potentia. Nec propter hoc minus suam perfectionem consequitur, quamvis ad ubi in quo prius erat actu, remaneat in potentia: similiter enim & materia prima in suam perfectionem tendit per hoc quod acquirit in actu formam, quam prius habebat in potentia, licet & aliam habere desinat, quam prius actu habebat: sic enim successive materia omnes formas suscipit ad quas est in potentia, ut tota ejus potentia reducatur in ac-

(1) Al. tradidit.

tum successive; quod simul fieri non poterat. Unde cum corpus cœlestis sit potentia ad ubi, sicut materia prima ad formam, perfectionem suam consequitur per hoc quod ejus potentia tota ad ubi reducitur in actu successive: quod simul non poterat fieri. In quantum vero movendo movent, est finis motus eorum consequi divinam similitudinem in hoc quod sint cause aliorum. Sunt autem aliorum cause per hoc quod causant generationem, & corruptionem, & alios motus in istis inferioribus. Motus igitur corporum cœlestium, in quantum movent, ordinantur ad generationem, & corruptionem, quæ est in istis inferioribus. Non est autem inconveniens quod corpora cœlestia moveant ad generationem horum inferiorum, quamvis hæc inferiora corpora sint cœlestibus corporibus indigniora, cum tamen finem oporteat esse potiorum eo quod est ad finem: generans enim agit ad formam generati, cum tamen generatum non sit dignius generante, sed in agentibus univocis sit ejusdem speciei cum ipso. Intendit enim generans formam generati, quæ est generationis finis, non quasi ultimum finem, sed similitudinem esse divini in perpetuatione speciei, & in diffusionem bonitatis suæ, per hoc quod aliis formam speciei suæ (1) tradit, & aliorum fit causa. Similiter autem corpora cœlestia licet sint digniora inferioribus corporibus, non tamen intendunt generationem eorum, & formas generatorum in actu educere per suos motus, quasi ultimum finem; sed per hoc ad divinam similitudinem tendentes quasi ad ultimum finem, in hoc quod cause aliorum existant.

Considerandum tamen, quod unumquodque, in quantum participat similitudinem divinæ bonitatis, quæ est objectum voluntatis ejus, in tantum participat de similitudine divinæ voluntatis, per quam res producuntur in esse, & conservantur. Superiora autem divinæ bonitatis similitudine participant simpliciter, & universaliter, inferiora vero particulariter, & magis divisim: unde & inter corpora cœlestia, & inferiora non attenditur similitudo secundum æquiparantiam, sicut in his quæ sunt unius speciei; sed sicut universalis, agentis ad particularem effectum. Sicut igitur particularis agentis in istis inferioribus intentio contrahitur ad bonum huius speciei vel illius, ita intentio corporis cœlestis fertur ad bonum commune substantiæ coporatis, quæ per generationem conservatur & multiplicatur, & augetur. Cum vero, ut dictum est, quælibet res mota, in quantum movetur, tendat in divinam similitudinem, ut sit in se perfecta; perfectum autem sit unumquodque, in quantum fit actu; oportet quod intentio cujuslibet in potentia existentis sit, ut per motum tendat in actu. Quanto igitur aliquis actus est posterior, & magis perfectus, tanto principalius in idipsum appetitus materiæ fertur. Unde oportet quod in ulteriorem, & perfectissimum actum quem materia consequi potest, tendat appetitus materiæ quo appetit formam, sicut in ultimum finem generationis. In actibus autem formarum gradus quidam inveniuntur. Nam materia prima est in potentia primum ad formam elementis, sub forma vero elementis existens, est in potentia ad formam mixti, propter quod elementa sunt materia mixti; sub forma autem mixti considerata, est in potentia ad animam vegetabilem; nam talis corporis anima actus est; itemque anima vegetabilis est in potentia ad sensitivam; sensitiva vero ad intellectivam: quod pro-

X ces-

cessus generationis ostendit. Primo enim in generatione est fetus vivens vita plantæ, postmodum vero vita animalis, demum vita hominis. Post hanc autem formam non invenitur in generabilibus, & corruptibilibus posterior forma, & dignior. Ultimus igitur generationis totius gradus est anima humana, & in hanc tendit materia sicut in ultimam formam. Sunt ergo elementa propter corpora mixta, hæc vero propter viventia; in quibus plantæ sunt propter animalia, animalia propter hominem, homo enim est finis totius generationis. Quia vero eadem res generatur, & conservatur in esse secundum ordinem præmissum in generationibus rerum, est etiam ordo in conservationibus earumdem: unde videmus quod corpora mixta substantantur per elementorum congruas qualitates, plantæ vero ex mixtis corporibus nutriuntur, animalia ex plantis nutrimentum habent, & quædam etiam perfectiora, & virtuosiora ex quibusdam imperfectioribus, & inferioribus; homo vero utitur omnium rerum generibus ad utilitatem: quibusdam quidem ad esum, quibusdam vero ad vestitum, unde & à natura nudus est institutus, utpote potens ex aliis sibi vestitum præstare, sicut etiam nullum sibi congruum nutrimentum natura præparavit nisi lac, ut ex diversis rebus sibi cibum conquirit: quibusdam vero ad vehiculum, nam in motus celeritate, & in fortitudine ad susinendos labores multis animalibus infirmior invenitur, quasi aliis animalibus ad auxilium sibi præparatis. Et super hoc omnibus sensibilibus utitur ad intellectualis cognitionis perfectionem: unde & de homine in Psal. vii. 8. dicitur, ad Deum directo sermone: *Omnia subiecisti sub pedibus ejus*: & Aristoteles dicit in I. Polyt. cap. v. quod homo habet naturale dominium super omnia animalia. Si igitur motio ipsius cæli ordinatur ad generationem, generatio autem tota ordinatur ad hominem sicut in ultimam finem in genere generabilium, & mobilium.

Hinc est quod Deuter. iv. dicitur, quod Deus corpora cælestia fecit in ministerium cunctis generibus.

CAPUT XXIII.

Quod cælum movetur ex aliqua intellectuali substantia.

I. Part. quest. lxx. art. 3. II. Sent. dist. xiv. art. 3.

EX præmissis etiam ostendi potest primum motivum motus cæli esse aliquid intellectivum.

1. Nihil enim secundum propriam speciem agens intendit formam altiore suam formam: intendit enim omne agens sibi simile. Corpus autem cæleste, secundum quod agit per motum suum, intendit ultimam formam, qui est intellectus humanus: quæ quidem est altior omni forma, ut ex præmissis cap. præc. patet. Corpus igitur cæli non agit ad generationem secundum propriam speciem, sicut agens principale, sed secundum speciem alicujus superioris agentis intellectualis, ad quod se habet corpus cæleste sicut instrumentum ad agens principale. Agit autem cælum ad generationem secundum quod movetur. Movetur igitur corpus cæleste ab aliqua intellectuali substantia.

2. Adhuc. Omne quod movetur, necesse est ab aliquo moveri ut superius Lib. I. cap. xiiii. probatum est. Corpus igitur cæli ab aliquo movetur. Aut

ergo illud aliud est omnino separatum ab eo, aut est ei unitum, ita quod compositum ex cælo, & movente dicatur movere se ipsum, in quantum una pars ejus est movens, & alia mota. Si autem sic est, omne autem movens se ipsum est vivum, & animatum; sequitur quod cælum sit animatum. Non autem alia anima quam intellectuali: non enim nutritiva, cum in eo non sit generatio, & corruptio; neque sensitiva, cum non habeat organorum diversitatem. Sequitur ergo quod movetur ab anima intellectiva. Si autem movetur à motore extrinseco; aut illud erit corporeum, aut incorporeum. Et si quidem corporeum, non movetur nisi motum, ut ex superioribus Lib. I. cap. xiiii. patet. Oportebit ergo & illud ab alio moveri. Cum autem non sit procedere in infinitum in corporibus, oportebit devenire ad primum movens incorporeum. Quod autem est penitus à corpore separatum, oportet esse intellectuale; ut ex superioribus patet. Motus igitur cæli, quod est primum corporeum, est ab intellectuali substantia.

3. Item. Corpora gravia, & levia moventur à generante, & removente prohibens, ut probatur in VIII. Physic. text. comm. 111. non enim potest esse quod forma in eis sit movens, & materia mota: nihil enim movetur nisi corpus. Sicut autem elementorum corpora sunt simplicia, & non est in eis compositio nisi materiæ & formæ; ita & corpora cælestia sunt simplicia. Si igitur moventur sicut gravia, & levia, oportet quod moveantur à generante per se, & à removente prohibens per accidens. Hoc autem est impossibile: nam illa corpora ingenerabilia sunt, utpote non habentia contrarietatem; & motus eorum impediri non possunt. Oportet igitur quod moveantur illa corpora à moventibus per apprehensionem. Non autem sensitivam, ut ostensum est. Ergo intellectivam.

4. Amplius. Si principium motus cælestis est sola natura absque apprehensione aliqua, oportet quod principium motus cæli sit forma cælestis corporis, sicut & in elementis: licet enim formæ simplices non sint moventes, sunt tamen principia motuum: ad eas enim consequuntur motus naturales, sicut omnes aliæ naturales proprietates. Non autem potest esse quod motus cælestis sequatur formam cælestis corporis sicut principium activum: sic enim forma est principium motus localis, in quantum alicui corpori secundum suam formam debetur alicui locus, in quem movetur ex vi suæ formæ tendentis in locum illum: quem quia dat generans, dicitur esse motor; sicut igni secundum suam formam competit esse sursum; corpori autem cælesti secundum suam formam non magis congruit unum *ubi* quam aliud. Non igitur motus cælestis principium est sola natura. Oportet igitur quod principium motus ejus sit per apprehensionem moventis.

5. Abuc. Natura semper ad unum tendit: unde quæ sunt à natura, semper sunt eodem modo, nisi impediuntur, quod est in paucioribus. Quod igitur ex sui ratione habet difformitatem, impossibile est quod sit finis in quem tendit natura. Motus autem secundum suam rationem est hujusmodi, quod enim movetur, in quantum hujusmodi, dissimiliter se habet nunc & prius. Impossibile est igitur quod natura intendat motum propter se ipsum. Intendit igitur quietem per motum, quæ se habet ad motum sicut unum ad multa: quiescit enim quod similiter se habet nunc & prius. Si enim motus cæli sit à natura tantum, esset ordinatus in aliquam quietem: cujus contrarium apparet, cum sit continuus. Non est igitur motus cæli

à natura sicut à principio activo, sed magis à substantia intelligente.

6. Item. Omni motui qui est à natura sicut à principio activo, oportet quod si accessus ad aliquid est naturalis, recessus ab eodem sit innaturalis, & contra naturam; sicut grave accedit deorsum naturaliter, recedit autem inde contra naturam. Si igitur motus cæli esset naturalis, cum tendat ad occidentem naturaliter, contra naturam ab occidente recedens, in orientem rediret. Hoc autem est impossibile: in motu enim cælesti nihil est violentum, & contra naturam. Impossibile est igitur quod principium activum motus cælestis sit natura. Est igitur principium activum ejus aliqua vis apprehensiva, & per intellectum movens, ut ex prædictis patet. Movetur igitur corpus cæleste à substantia intellectuali.

Non tamen est negandum, motum cælestem esse naturalem. Dicitur enim esse aliquis motus naturalis non solum propter activum principium, sed etiam propter passivum, quæ patet in generatione simplicium corporum, sicut quidem non potest dici naturalis ratione principii activi. Movetur enim id naturaliter à principio activo, cujus principium activum est intra, natura enim est principium motus in eo in quo est. Principium autem activum in generatione simplicis corporis est extra. Non est igitur naturalis ratione principii activi, sed solum ratione principii passivi, quod est materia, cui inest naturalis appetitus ad formam naturalem. Sic ergo motus cælestis corporis quantum ad activum principium non est naturalis, sed magis voluntarius, & intellectualis; quantum vero ad principium passivum est naturalis: nam corpus cæleste habet naturalem aptitudinem ad talem motum. Hoc autem manifeste apparet, si habitudo consideretur cælestis corporis ad suum *ubi*. Patitur enim, & movetur unumquodque, secundum quod est in potentia; agit vero, & movetur, secundum quod est actu. Corpus autem cæleste, secundum suam substantiam consideratum, invenitur ut in potentia indifferenter se habens ad quodlibet *ubi*, sicut materia prima ad quamlibet formam, sicut prædictum est. Aliter autem est de corpore gravi, & levi, quod in sua natura consideratum, non est indifferens ad omnem locum, sed ex ratione suæ formæ determinatur sibi locus. Natura igitur corporis gravis, & levis est principium activum motus ejus; natura vero corporis cælestis est motus ipsius passivum principium. Unde non debet alicui videri quod violentiter moveatur, sicut corpora gravia, & levia, quæ à nobis moventur per intellectum. Corporibus enim gravibus, & levis inest naturalis aptitudo ad contrarium motum ei quo moventur à nobis; & ideo à nobis moventur per violentiam, licet motus corporis animalis quo movetur ab anima, non sit ei violentus, in quantum est animatum, etsi sit ei violentus in quantum est grave quoddam. Corpora autem cælestia non habent aptitudinem ad motum contrarium, sed ad illum quo moventur à substantia intelligente: unde simul est voluntarius quantum ad principium activum, & naturalis quantum ad principium passivum.

Quod autem motus cæli est voluntarius secundum activum principium, non repugnat unitati, & conformitati cælestis motus, ex hoc quod voluntas ad multa se habet, & non est determinata ad unum: quia sicut natura determinatur ad unum per suam virtutem, ita voluntas determinatur ad unum per suam sapientiam, qua voluntas dirigitur infallibiliter ad unum finem.

Patet etiam ex præmissis, quod in motu cæli non est contra naturam neque accessus ad aliquid *ubi*, neque recessus ab eo: hoc enim accidit in motu gravium, & levium propter duo. Primo quidem, quia intentio naturæ est determinata & in gravibus, & in levibus ad unum locum: unde sicut naturaliter tendit in ipsum, ita contra naturam recedit ab eo. Secundo, quia duo motus, quorum uno accedit ad medium, & altero recedit, sunt contrarii. Si autem accipiatur in motu gravium, & levium non ultimus locus, sed medius, sicut ad ipsum acceditur naturaliter, ita ab ipso naturaliter receditur, quia totum stat sub una intentione naturæ, & non sunt motus contrarii, sed unus, & continuus. Ita autem est in motu cælestium corporum: quia naturæ intentio non est aliquid *ubi* determinatum, ut jam dictum est: motus etiam quo recedit corpus circulariter motum ab aliquo signo, non est contrarius motui quo illuc accedit, sed est unus motus, & continuus: unde quodlibet *ubi* in motu cæli est sicut medium, & non sicut extremum in motu recto. Non differt autem quantum ad præsentem intentionem, utrum corpus cæleste moveatur à substantia intellectuali conjuncta, quæ sit anima ejus, vel à substantia separata; & utrum unumquodque corporum cælestium moveatur à Deo, vel nullum immediate, sed mediantibus substantiis intellectualibus creatis; aut primum tantum immediate à Deo, alia vero mediantibus substantiis creatis; dummodo habeatur quod motus cælestis est à substantia intellectuali.

manet mansueti hinc
si, si dicitur in hoc modo
CAPUT XXIV.
Quod omnia appetunt bonum, etiam quæ cogni-
tione carent.

SI autem corpus cæleste à substantia intellectuali movetur, ut ostensum est cap. xiii. motus autem corporis cælestis ordinatur ad generationem in inferioribus: necesse est quod generationes, & motus istorum inferiorum procedant ex intentione substantiæ intelligentis. In eundem enim fertur finem intentione principalis agentis, & instrumenti. Cælum autem est causa inferiorum motuum, secundum suum motum quo movetur à substantia intellectuali. Sequitur ergo quod sit sicut instrumentum intellectualis substantiæ. Sunt igitur formæ, & motus inferiorum corporum à substantia intellectuali causatæ, & intentæ sicut à principali agente, à corpore vero cælesti sicut ab instrumento. Oportet autem quod species eorum quæ causantur, & intenduntur ab intellectuali agente, præexistant in intellectu ipsius, sicut formæ artificiorum præexistunt in intellectu artificis, & ex eis derivantur in effectus. Omnes igitur formæ quæ sunt in istis inferioribus, & omnes motus determinantur à formis intellectualibus, quæ sunt in intellectu alicujus substantiæ, vel aliquarum. Et propter hoc dicit Boetius in Lib. de Trinit. cap. 111. quod formæ quæ sunt in materia, venerunt à formis quæ sunt sine materia: & quantum ad hoc verificatur dictum Platonis, quod formæ separate sunt principia formarum quæ sunt in materia; licet posuerit eas per se subsistentes, & causantes immediate formas sensibilibus; nos vero ponimus eas in intellectu existentes, & causantes formas inferiores per motum cæli.

Quia vero omne quod movetur ab aliquo per se, & non secundum accidens, dirigitur ab eo in finem sui motus; corpus autem cæleste movetur à substantia intellectuali, & causat per sui motum omnes motus